

РИНОК РЕЙТИНГОВИХ ПОСЛУГ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Розвинений фінансовий ринок передбачає наявність загальновідомої системи класифікації боргових зобов'язань та позичальників за ступенем надійності. Загальноприйнятою в

усьому світі універсальною оцінкою кредитоспроможності є кредитні рейтинги, які присвоюються незалежними рейтинговими агентствами за стандартизованою рейтинговою шкалою.

Глобальні міжнародні рейтингові агентства працюють за універсальною міжнародною рейтинговою шкалою, яка дозволяє рейтингувати принципово різних позичальників, якими можуть виступати окремі країни, муніципалітети, фінансові та промислові корпорації тощо. В умовах, коли суверенний рейтинг держави є доволі низьким, й підприємства-позичальники цієї країни отримують досить низькі рейтингові оцінки за міжнародною шкалою.

Україна як держава із суверенним рейтингом спекулятивної категорії для кращої диференціації кредитоспроможності вітчизняних компаній на внутрішньому ринку Постановою Кабміну №665 від 26.04.2007 р. ввела в дію Національну рейтингову шкалу.

Базовим нормативним документом для формування національної системи рейтингування можна вважати схвалену Розпорядженням КМУ ще у квітні 2004 р. «Концепцію створення системи рейтингової оцінки регіонів, галузей національної економіки, суб'єктів господарювання», відповідно до якої в Україні запроваджено рейтингову оцінку для визначення інвесторами інвестиційної привабливості об'єктів кредитного ризику в розрізі регіонів, галузей національної економіки, суб'єктів господарювання.

Враховуючи низький рівень фінансової прозорості та інформаційної відкритості переважної більшості вітчизняних компаній, з метою підвищення стандартів розкриття інформації та зниження рівня фінансових ризиків для потенційних інвесторів, державою було вжито ряд заходів щодо розбудови ефективної системи рейтингування. -

По-перше, у 2005 р. було внесено суттєві зміни до Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» та ряду інших законодавчих актів щодо визначення рейтингової оцінки емітентів та цінних паперів. Так, відповідно до чинного законодавства України, обов'язкового визначення рейтингової оцінки потребують:

- емітенти-підприємства, які мають стратегічне значення для економіки та держави; у статутних фондах яких є державна частка; які займають монополію (домінуюче) становище;
- емісійні публічні цінні папери - облігації підприємств; облігації місцевих позик; іпотечні сертифікати; іпотечні облігації; сертифікати фондів операцій з нерухомістю; інвестиційні сертифікати;
- банківські установи, в яких розміщені кошти страхових резервів або кошти недержавних пенсійних фондів;
- цінні папери, в які розміщені кошти страхових резервів або кошти недержавних пенсійних фондів;
- інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди).

По-друге, у нормативно-правовому полі з'явився інститут уповноважених рейтингових агентств, які мають право визначати рейтингові оцінки, отримання яких є обов'язковим відповідно до чинного законодавства України.

Так, у липні 2004 р. регулятором фондового ринку - ДКЦПФР - було затверджено «Положення про умови конкурсу щодо визначення агентств, уповноважених на проведення рейтингової оцінки» та відразу проведено перший конкурс з відбору уповноважених рейтингових

агентств. Однак специфічні умови призвели до того, що його переможцем було визнано лише одне національне рейтингове агентство - ТОВ «Кредит-Рейтинг».

Більш ніж за два роки ДКЦПФР було здійснено спробу провести новий конкурс. У жовтні 2006 р. було затверджено «Положення про конкурс з визначення уповноважених рейтингових агентств», відповідно до якого у січні 2007 р. відбувся перший етап нового конкурсу. За його результатами у другій тур пройшло одразу чотири претенденти: ТОВ «Рюрік», ТОВ «Рейтингове агентство IBI-rating», ТОВ «Експерт-рейтинг», ТОВ «Консалтинг-Гамма». Провести заключний другий етап конкурсу планувалося на початку лютого 2007 р., однак підведення його підсумків було призупинено судовими рішеннями ще більш як на три роки.

Конкурсна комісія з визначення уповноважених рейтингових агентств відновила свою роботу 24 березня поточного року, а 31 березня оголосила переможців. Офіційний статус уповноваженого рейтингового агентства отримали дві компанії - Національне рейтингове агентство «Рюрік» та Рейтингове агентство «IBI-rating». 12 квітня вони отримали Свідоцтва про включення до державного реєстру уповноважених рейтингових агентств, набувши право присвоювати рейтингові оцінки позичальників та боргових інструментів, обов'язковість отримання яких визначається Законом.

Таким чином, у вітчизняних емітентів нарешті з'явилася можливість вибору уповноваженого рейтингового агентства з трьох компаній.

Задля об'єктивності наголосимо також на існуванні в Україні також інституту визнаних міжнародних агентств, до яких віднесено Fitch Ratings (Велика Британія, Сполучені Штати Америки), Moody's Investors Service (Сполучені Штати Америки) та Standard and Poor's (Сполучені Штати Америки). Однак ця «велика трійка» глобальних рейтингових агентств працює в іншому сегменті, вартість їх послуг є на порядок вищою й орієнтується вони, насамперед, на великий бізнес та емітентів, які виходять на зовнішні ринки капіталу. Вітчизняні емітенти, які залучають кошти на внутрішньому ринку, більш зацікавлені у кредитних рейтингах за національною шкалою від уповноважених національних рейтингових агентств.

Поява конкуренції на національному ринку рейтингових послуг безумовно є позитивним явищем. За основними законами ринкової економіки, створення конкурентного середовища призводить до зниження цін та підвищення рівня обслуговування. Тому всі опитані експерти фінансового ринку прогнозують покращення якості рейтингових послуг за одночасного скорочення вартості та строків рейтингування.

На тлі поступового виходу фінансового ринку з кризи та збільшення обсягів публічних запозичень у вигляді боргових цінних паперів, позитивні зміни, що відбулися у системі рейтингування, можуть стати додатковим фактором розвитку високоліквідного та інформаційно прозорого ринку цінних паперів України.

Леонід ДОЛІНСЬКИЙ,
кандидат економічних наук